

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI
JAHON ADABIYOTI VA QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK KAFEDRASI

**“SHARQ MUMTOZ POETIKASI
MUAMMOLARI:
NAVOIY VA RUMIY”**

*mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy
konferensiya materiallari
2025-yil, 22-aprel*

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
ALISHER NAVAI TASHKENT STATE UNIVERSITY
OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE
DEPARTMENT OF WORLD LITERATURE AND
COMPARATIVE LITERATURE

*Proceedings of the international
scientific-theoretical conference titled*

**“ISSUES IN ORIENTAL CLASSICAL
POETICS: NAVO'I AND RUMI”**

April 22, 2025

Toshkent
“Nurafshon business”
2025

UO'K 845.711.05

KBK 133.585.3

“Sharq mumtoz poetikasi muammolari: Navoiy va Rumiy” mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – Toshkent: Nurafshon business, 2025. – 1016 b.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Mas’ul muharrir:

Shuhrat Sirojiddinov,

filologiya fanlari doktori, akademik

Tahrir hay’ati:

Shuhrat Sirojiddinov (O‘zbekiston), Münevver Tekcan (Turkiya), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Agnieska Vojta (Germaniya), Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Rukhsana Iftikhar (Pokiston), Almaz Ulviy (Ozarbayjon), Suvon Meli (O‘zbekiston), Sergey Nikonorov (Rossiya), Akibatxan Ismanova (Qirg‘iziston), Makpal Orazbek (Qozog‘iston), Aleksey Pilev (Rossiya), Nurboy Jabborov (O‘zbekiston), Shafiqa Yorqin (Afg‘oniston), Amir Ne‘mati Lima‘i (Eron), Nafas Shodmonov (O‘zbekiston), Rakymjan Turysbek (Kazakhstan), Dilmurod Quronov (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston).

Sharq-islom madaniyatining ikki buyuk vakili – Alisher Navoiy va Jaloliddin Rumiy ijodi badiiyati, tarixiy-tipologik xossalarini ilmiy-nazariy tadqiq etishga qaratilgan “Sharq mumtoz poetikasi muammolari: Navoiy va Rumiy” mavzuidagi mazkur konferensiya materiallari ulkan geografik ko‘lami, tipologik talqinlari, tahliliy xulosalari bilan o‘ziga xosdir. To‘plam to‘rt bo‘limdan tashkil topgan. Har bir bo‘lim o‘zicha mustaqil ilmiy muammoni aks ettirishi bilan birga, Navoiy va Rumiy poetikasi sathida o‘zaro umumlashadi, jahon adabiyoti, qiyosiy adabiyotshunoslik, tarixiy hamda nazariy poetika, hozirgi adabiy jarayon muammolarini aks ettirishi bilan ma’naviy-ma’rifiy, badiiy-estetik ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy to‘plam adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, adabiyot tarixi, qiyosiy adabiyotshunoslik, tarjima nazariyasi, tarjimashunoslik bilan shug‘ullanayotgan doktorant, tayanch doktorantlar; magistrant va bakalavriyat bosqichi talabalari, shuningdek, badiiy adabiyot masalalari bilan qiziquvchilar uchun mo‘ljallangan.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2025-yil 3-apreldagi yig‘ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

**Mualliflar qarashlari tahririyat nuqtayi nazaridan
farqlanishi mumkin.**

© “Nurafshon business”, 2025.

UDC 845.711.05

KBK 133.585.3

Proceedings of the International Scientific-Theoretical Conference on the topic "Issues in Oriental Classical Poetics: Navoi and Rumi" – Tashkent: Nurafshon Business, 2025. – 1016 pages.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Editor-in-Chief:

Shuhrat Sirojiddinov,

Doctor of Philological Sciences, Academician

Editorial Board:

Shuhrat Sirojiddinov (Uzbekistan), Münevver Tekcan (Turkiye), Uzoq Jo'raqulov (Uzbekistan), Agnieszka Wojta (Germany), Nozliya Normurodova (Uzbekistan), Rukhsana Iftikhar (Pakistan), Almaz Ulviy (Azerbaijan), Suvon Meli (Uzbekistan), Sergey Nikonorov (Russia), Akibatkhon Ismanova (Kyrgyzstan), Makpal Orazbek (Kazakhstan), Aleksey Pilev (Russia), Nurboy Jabborov (Uzbekistan), Shafiqo Yorqin (Afghanistan), Amir Ne'mati Lima'i (Iran), Nafas Shodmonov (Uzbekistan), Rakymjan Turysbek (Kazakhstan), Dilmurod Quronov (Uzbekistan), Gulnoz Khal-liyeva (Uzbekistan), Dilnavoz Yusupova (Uzbekistan).

The present conference proceedings, titled "Issues in Oriental Classical Poetics: Navoi and Rumi" focus on the scholarly and theoretical exploration of the artistic, historical, and typological dimensions of the works of two eminent figures of Eastern-Islamic culture – Alisher Navoi and Jalaluddin Rumi. With its broad geographical scope, comparative perspectives, and analytical insights, the collection offers a unique contribution to the field. The volume is organized into four sections. Each section explores a distinct scholarly issue while also highlighting the shared poetic features and mutual influences in the works of Navoi and Rumi. The discussions extend to themes in world literature, comparative literary studies, historical and theoretical poetics, and contemporary literary discourse, contributing to both intellectual and aesthetic understanding.

This collection is intended for doctoral and postgraduate researchers, as well as master's and undergraduate students in fields such as world literature, literary theory, literary criticism, comparative literature, translation theory, and translation studies. It may also be of interest to anyone engaged in the study of artistic literature.

The publication was recommended by the Scientific and Technical Council of Alisher Navoiy Tashkent State University of Uzbek Language and Literature on April 3, 2025.

The views expressed in the articles do not necessarily reflect those of the editorial board.

© "Nurafshon business", 2025.

MUNDARIJA

1.	<i>Shuhrat SIROJIDDINOV.</i> IKKI BUYUK – IKKI TURK (<i>Kirishso'z ornida</i>)	15
 I SHO'BA NAVOIY VA RUMIY: BADI'YAT VA TIPOLOGIYA 		
2.	<i>Узоқ ЖЎРАҚҲУЛОВ.</i> МУМТОЗ ПОЭТИКАДА “ИДЕАЛ ОБРАЗ” МУАММОСИ	20
3.	<i>Қозоқбой ЙЎЛДОШ.</i> “ЛАЙЛИ ВА МАЖНУН” ДОСТОНИДА РУҲИЯТ ТАСВИРИ	48
4.	<i>Сувон МЕЛИ.</i> “ХАМСА”ДА МУАЛЛИФ “МЕН”И	57
5.	<i>Gulnar Agig JAFARZADE.</i> THE INFLUENCE OF RUMI ON ALISHER NAVAI'S PERSIAN RUBAIYAT	68
6.	<i>Münevver TEKCAN.</i> ALI SHIR NAVA'I'S IMPACT ON THE TIMURID RENAISSANCE	79
7.	<i>Сергей НИКАНОРОВ.</i> К ВОПРОСУ О ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ЗНАЧИМОСТИ ЭПИТЕТОВ В СБОРНИКЕ “СОКРОВИЩНИЦА МЫСЛЕЙ” АЛИШЕРА НАВОИ	90
8.	<i>Мақсуд АСАДОВ.</i> НАВОИЙ АСАРЛАРИДА ИЖОД ВА ИЖОД АҲЛИ ТАЛҚИНИ	99
9.	<i>Шоира АҲМЕДОВА.</i> АЛИШЕР НАВОИЙ ВА ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ МАКТУБЛАРИ ҲАҚИДА	107
10.	<i>Гулноз ХАЛЛИЕВА, А. ЮСУПОВА.</i> ЕВРОПАДА РУМИЙШУНОСЛИК ВА СУЛТОН ВАЛАДНИНГ БУЮК БРИТАНИЯДА САҚЛАНАЁТГАН АСАРЛАРИ ХУСУСИДА	116

	<i>Оразбек МАҚПАЛ, Айнұр АНАПИНА.</i>	
11.	ӘДЕБИЕТТЕГІ ИНТЕРМӘТІНДІЛІК: АБАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ӘЛІШЕР НАУАИМЕН САБАҚТАСТЫҒЫ	121
	<i>Сайфиддин РАФИДДИНОВ.</i>	
12.	НАВОЙИ ВА РУМИЙ ИЖОДИНИНГ ҚИЁСИЙ ЎРГАНИШ МАММОЛАРИ	128
	<i>Dilnavoz YUSUPOVA.</i>	
13.	MAVLONO JALOLIDDIN RUMIY VA ALISHER NAVOIY ASARLARIDA SAMARQAND TALQINI	137
	<i>Илҳом ҒАНИЕВ.</i>	
14.	ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ ВА АЛИШЕР НАВОЙИ АСАРЛАРИДА ИНТЕРТЕКСТУАЛЛИК	146
	<i>Islamjon YAKUBOV.</i>	
15.	JALOLIDDIN RUMIY MEROSI VA ZAMONAVIY O'ZBEK ROMANCHILIGI	153
	<i>Gulbahor ASHUROVA.</i>	
16.	TARIXIY SHAXS TASVIRI: NAVOIY OBRAZI	162
	<i>Qahramon TO'XSANOV, Muhammadamin JURAQULOV.</i>	
17.	RUMIY VA NAVOIY IJODIDA ILM-MA'RIFAT TALQINI	170
	<i>Mahmadiyor ASADOV.</i>	
18.	HOMO POETIKUS KONSEPSIYASI: NAVOIY VA RUMIY	174
	<i>Sobit AVEZOV.</i>	
19.	BOQIYLIKKA DAXLDOR BITIKLAR	174
	<i>Адҳамбек АЛИМБЕКОВ.</i>	
20.	АЛИШЕР НАВОЙИНИНГ ТУРКИЯЛИК ШОГИРДИ	182
	<i>Насиба БОЗОРОВА.</i>	
		187
21.	ҲАЗРАТИ МАВЛОНОНИНГ “МАЖОЛИСИ САБЪА” (“ЕТТИ МАЖЛИС”) АСАРИДА НАЪТ	191
	<i>Yulduz ZIYAYEVA.</i>	
22.	“OSHIQ-MA'SHUQA-RAQIB” OBRAZI GENEZISI	198
	<i>Olmos XURRAMOV.</i>	
23.	ALISHER NAVOIYNING “HOLOTI PAHLAVON MUHAMMAD”DA TARIXIY HAQIQAT IFODASI	205
	<i>Hasamuddin HAMDARD.</i>	
24.	AMIR ALISHER NAVOIYNING HEROT MAKTABINING TUSHUNCHALARINI TEMURIYLAR SIYOSATIGA O'TKAZISHDAGI ROLI	210

25.	<i>Leyla HƏSƏNOVA.</i> AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATINDA ROMANTİZM	220
26.	<i>Marifat RAJABOVA, Madina IBOTOVA.</i> RUMİY VƏ NAVOIY LIRIKASIDA KÖ'NGİL METAFORASI	226
27.	<i>Sherxon QORAYEV.</i> MAVLAVİY "GIRDI DARVESHLAR"NING RAQSU SAMO' MAJLISLARI	231

II SHO'BA SHARQ ADABIYOTIDA POETIKA MUAMMOLARI

28.	<i>Улугбек ХАМДАМ.</i> ГЛОБАЛ ДУНЕДАГИ ЙЎЛЧИ ЮЛДУЗЛАР	244
29.	<i>Zafer TOPAK.</i> ALİ ŞİR NEVÂÎ'NİN TÜRKÇE DİVANLARINDAKİ ŞİİRLE İLGİLİ BENZETMELER VE BUNLARIN ŞAİRİN POETİKASINA KATKILARI	254
30.	<i>Gulnoz XALLIYEVA, Adiba MA'DIYEVA.</i> ZAMONAVİY O'ZBEK VA NEMIS SHE'RIYATIDA BAHOR OBRAZINING BADIİY TALQINI	266
31.	<i>Dilrabo QUVVATOVA.</i> MUMTOZ POETIKADA MASNAVIYGA OID QARASHLAR TALQINI	275
32.	<i>Вусала НАСИБОВА.</i> КОМПЛЕКС НОВРУЗОВСКИХ ОБРЯДОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	279
33.	<i>Диляра ХАЛИЛОВА.</i> К ВОПРОСУ О МЕЖКУЛЬТУРНОМ ПОТЕНЦИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ НАВОИ И ПУШКИНА В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА	285
34.	<i>Оразбек МАҚПАЛ, Әнуар ЗЕРДЕ.</i> НҮРЛАН МӘУКЕНҰЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ АБАЙ ДӘСТҮРІ	289
35.	<i>Олим ОЛТИНБЕК.</i> РАУФ ПАРФИ ШЕЪРЛАРИНИНГ ВАЗН ХУСУСИЯТЛАРИ	297
36.	<i>Farhad RAHİMİ.</i> FERAĞÎ'NİN MİFTAHU'L-LÜGAT SÖZLÜĞÜNÜN DÜZENİ VE EL YAZMASI ÜZERİNE	312

37.	<i>Orzigul HAMROYEVA.</i> QOʻFIYAGA OID BIRLIK LARNING QIYOSIY TAHLILI	325
38.	<i>Ainisa AKMATOVA, Makhlie NAZAROVA</i> THE SPECIFIC PECULIARITIES OF THE EMAGE "WOMAN" IN THE EPIC MANAS AND IN ALISHER NOVOIY'S WORKS	333
39.	<i>Тоғжол НОРОВ.</i> АЛИШЕР НАВОИЙ БОРЛИҚ ФАЛСАФАСИДА КОСМОС, МАКОН ВА ЗАМОН ТАЛҚИНИ	341
40.	<i>Rustam SHARIPOV.</i> MAHMUDHO'JA BENBUDIY VA ABDURAUF FITRATNING MILLIY DAVLATCHILIK HAQIDAGI QARASHLARI	353
41.	<i>Feruza BURXANOVA.</i> BADIY SO'Z JILOSI	370
42.	<i>Ольга ЧИЖИКОВА, Ирина ЯНОВСКАЯ.</i> ЧЕРТЫ КОСМИЗМА В СТИХОТВОРЕНИИ НИКОЛАЯ КЛЮЕВА "БЕЛАЯ ИНДИЯ" И В НЕКОТОРЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ВОСТОЧНЫХ АВТОРОВ	377
43.	<i>Komiljon HAMROYEV.</i> SHARQ NIHOYATLARINING TIPOLOGIK XUSUSIYATLARI	386
44.	<i>Ўилуффар УМАРОВА.</i> УЛЖАС СУЛАЙМОНОВ ШЕЪРИЯТИ	393
45.	<i>Zebiniso BEKMURADOVA.</i> PAREMIYADA XIJAZM	399
46.	<i>Азамат ХАЙРУЛЛАЕВ.</i> НОРМУРОД НОРҚОБИЛОВ ҲИКОЯЛАРИДА ОНОМАСТИКА	404
47.	<i>Салават АЮПОВ.</i> ОТЗВУКИ РУССКОЙ КЛАССИКИ В ЧЕХОВСКОМ ЭТЮДЕ "БЕЗНАДЕЖНЫЙ"	422
48.	<i>پوهنپار امرالله محمدی</i> بررسی زبان شناسانه استعاره مفهومی عشق در اشعار فارسی نوایی	429
49.	<i>Tozagul MATYOQUBOVA.</i> G'AFUR G'ULOM SHE'RIYATIDA LIRIK QAHRAMON VA KECINMANING POETIK IFODASI	437
50.	<i>Ирина ЯНОВСКАЯ, Ольга ЧИЖИКОВА.</i> СКУЛЬПТУРНЫЕ ОБРАЗЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.С.ПУШКИНА	445

51.	<i>Шохрат Нусрат МАМЕДОВА.</i> ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СЕМАНТИКА ДЕТСКИХ ДРАМ МИРВАРИД ДИЛЬБАЗИ	453
52.	<i>Umida ABDULLAYEVA.</i> "SHAYX SAN'ON" QISSASIDA USTOZ-SHOGIRD MASALASI	466
53.	<i>Yorqinoy NASIRDINOVA.</i> ALISHER NAVOIY OBRAZI FRANSUZ ADABIY VA TARIXIY TAFAKKURIDA	470
54.	<i>Sayid Nurulloh AMINYOR.</i> ALISHER NAVOIY MA'RIFATNING PORLOQ QUYOSHI	478
55.	<i>Otabek BABAYEV, Munisa BOLTAYEVA.</i> ÜBERSETZUNGSMETHODE VON TECHNISCHEN TEXTEN	491
56.	<i>Нуриддин УБАЙДУЛЛАЕВ.</i> "ТАНАЗЗУЛ" РОМАНИДА МУСУЛМОНҚУЛ МИНГБОШИ ОБРАЗИ	496
57.	<i>Matluba MAMADIYAROVA.</i> "ALPOMISH" VA "BEOVULF" EPOSLARIDA AYOL FENOMENI	503
58.	<i>Mahbuba QARSHIYEVA.</i> ALISHER NAVOIY: MATNSHUNOSLIK VA MANBASHUNOSLIK	508
59.	<i>Feruzha SAPAYEVA.</i> MAXTUMQULI ASARLARINING TURKIY TILLARDAGI TARJIMALARI VA ULARNING TADQIQI	514
60.	<i>Bahor SHUKUROVA.</i> BADIIY ADABIYOTDA RAMZIY OBRAZLAR TALQINI	522
61.	<i>Nodira SAIDOVA.</i> "NAVOIY VA ILOHIYOT"DA "GERMENEVTIK DOIRA"DAN FOYDALANISH	530
62.	<i>Sevinchoy YOQUBOVA.</i> XX ASR BOSHLARI O'ZBEK SHE'RIYATINING YANGILANISH OMILLARI	534
63.	<i>Нилуфар ДИЛМУРОДОВА.</i> АСАД ДИЛМУРОД ЭССЕЛАРИНИНГ ГЕНЕТИК АСОСЛАРИ, УЛАРДА МУАЛЛИФ ИФОДА УСЛУБИ ВА БАДИИЙ- ЭСТЕТИК КОНЦЕПЦИЯСИ	541
64.	<i>Nodira XUDOYNAZAROVA.</i> JALOLIDDIN RUMIY VA ALISHER NAVOIY JAHON ADABIYOTI KONTEKSTIDA	547

65. *Maftuna NORQULOVA.*
**"HALI HAYOT BOR..." QISSASIDA QAHRAMON
 KONSEPSIYASI** 552
66. *Dilnavoz BOYZOQOVA.*
"YUSUF VA ZULAYHO" QISSASIDA OBRAZ TALQINI 560
67. *Махфуззоҳон ХОМИДОВА.*
"БАДОЙИЪ УЛ-БИДОЯ" ДА ИНТЕРТЕКСТУАЛЛИК 568

III SHO'BA

NAVOIY VA RUMIY IJODIDA MA'RIFAT VA MILLIYAT MASALALARI

68. *Nafas SHODMONOV.*
**"LAYLI VA MAJNUN" DOSTONI SYUJETI VA G'OYASINI
 SHAKLLANTIRGAN BA'ZI OMILLAR** 578
69. *DR. KEMAL YAVUZ ATAMAN.*
**OSMANLI DEVLETİ'NİN MANEVİ VE HAKİKİ MÜESSİSİ
 MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ** 584
70. *G'ayrat MURODOV, Shahlo SA'DULLAYEVA.*
MURSHID VA MURID MUNOSABATI 592
71. *Нусратулло ЖУМАХЎЖА.*
**ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ "МАШАВИЙИ МАЪНАВИЙ"
 АСАРИНИНГ КИРИШ ҚИСМИ МАЗМУНИГА ЧИЗГИЛАР** 602
72. نویسنده: پروفسور دکتر فضل الرحمن فقیہی ہروی
 نقش امیر علیشیر نوابی در تمدنآفرینی دورہ تیموریان ہرات 607
73. *Darmonoy O'RAYEVA.*
**RUMIY VA HOZIRGI O'ZBEK SHOIRLARI IJODIDA DUNYO
 TA'RIFI** 619
74. *Ulkar BAKHSHIYEVA.*
**THE ARTISTIC-AETHETIC FEATURES OF THE
 MYTHOLOGICAL APPROACH IN NIZAMI GANJAVI'S POEM
 "ISKANDARNAME" (IN THE CONTEXT OF LEGENDS
 RELATED TO KHIDR)** 624
75. بشیر احمد قرداش
 هصالح 634
76. *Odiljon AVAZNAZAROV.*
NAVOIY DOSTONLARIDA "QADAM" METAFORASI 642

	<i>Toji NOROV.</i>	
77.	ALISHER NAVOIY FALSAFIY MEROSINING ILOHIY-MA'RIFIY VA MAFKURAVIY ASOSLARI	649
	<i>Saodat MUMINOVA.</i>	
78.	AQL VA IDROK O'RTASIDAGI MUVOZANAT	662
	<i>Мустафа БАЙЭШАНОВ.</i>	
79.	“ПЯТЕРИЦА” НАВОИ В СОКРОВИЩНИЦЕ МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	667
	<i>زینب نوروز علی ؛ شادمحمد سہاک</i>	
80.	جاہگاہ عقل در اشعار امیر نظام الدین علیشیر نوایی	671
	<i>Usmon QOBILOV.</i>	
81.	ON THE INTERPRETATION OF THE TRUE OF HUMANITY AND THE UNIVERSE IN ARTISTIC CREATIVITY	678
	<i>دکتر نورالرحمن ناصح</i>	
82.	انسان کامل و انسان شناسی از نظر علی شیر نوایی و مولانا با رویکرد تطبیقی	687
	<i>Адҳамбек АЛИМБЕКОВ.</i>	
83.	АЛИШЕР НАВОИЙ ҲАҚИДА ТУРК ДОСТОНИ	693
	<i>Hamza ATEŞ, Kemal ATAMAN.</i>	
84.	MAVLONO JALOLIDDIN RUMIY ASARLARIDA IJTIMOİY O'ZGARISHLAR	700
	<i>Мавжуда НУРИДДИНОВА.</i>	
85.	“БОР КИТОБИ, ЛЕК ПАЙҒАМБАР ЭМАС...”	710
	<i>Shohista NIYOZOVA.</i>	
86.	MILLIY QADRIYATNING TAMAL TOSHI	720
	<i>Duygu KOCA.</i>	
87.	ALİ ŞİR NEVÂÎ'NİN ESERLERİNDE AHLAKİ DEĞERLER	727
	<i>Iroda ISHONXANOVA.</i>	
88.	XX ASR 40-YILLARIDA NAVOIYSHUNOSLIK	734
	<i>Ойдин ТУРДИЕВА, Ойша ШУКУРОВА.</i>	
89.	РУМИЙ ҒАЗАЛЛАРИДА ТИНЧЛИК ҒОЯСИ ТАЛҚИНИ	734
	<i>Nargiza SHOALIYEVA.</i>	
90.	RUMIY VA NAVOINING ISHQQA OID QARASHLARI	741
		747

IV SHO'BA
NAVOIY VA RUMIY
YOSH TADQIQOTCHILAR TALQINIDA

91.	<i>Malika SUYUNOVA.</i> HAMZA VA XALQ TEATRI	766
92.	<i>Laylo TO'YCHIYEVA.</i> "ULISS" ROMANIDA TRAGIK VAZIYAT XRONOTOPI	772
93.	<i>Nilufar HAITOVA.</i> HAMID OLIMJON – NAVOIYSHUNOS	777
94.	<i>Shaxnoza TURSUNOVA.</i> SIZIF OBRAZI: TURFA TALQINLAR	781
95.	<i>Madina VAHOBOVA.</i> "NAVOIY KIRMAGAN UYLAR QORONG'U"	786
96.	<i>Sayohat ARZIQULOVA.</i> FATMA SHENGIL SUZAR IJODIDA RUMIY AN'ANALARI	794
97.	<i>Osiyo SIDDIQOVA.</i> KOMIZM XUSUSIDA BIR-IKKI SO'Z	802
98.	<i>To'lg'anoy QULJANOVA.</i> ASQAR MAHKAM IJODIDA RUMIYONA OHANGLAR <i>Sabinabonu BERDIYEVA.</i>	810
99.	"ADABIYOTSHUNOSLIK LUG'ATI"NING ELEKTRON MOBIL ILOVASINI YARATISH XUSUSIDA	815
100.	<i>Huriniso MENGLIYEVA.</i> DUNYONING AZALIY SAVDOSI	819
101.	<i>Баҳодур ЖОБЛИЕВ.</i> УНИВЕРСАЛ ОБРАЗЛАР КЎЛАМИ	825
102.	<i>Zilola JO'RAYEVA.</i> NAVOIY VA RUMIY ASARLARIDA TASAVVUF TIMSOLLARI	829
103.	<i>Diyora O'KTAMOVA.</i> ALISHER NAVOIY FARDLARINING O'RGANILISHI	834
104.	<i>Hediye Zeynep KÖŞEK.</i> ALİ ŞİR NEVÂİ VE MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN RUMÎ'NİN ESERLERİNDE TAKVÂ	839
105.	<i>Selenay ŞAHİN.</i> ALİ ŞİR NEVÂİ VE MEVLÂNÂ'NIN SANATSAL VE DÜŞÜNSEL YAKLAŞIMLARININ MİMARİ ESERLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SOSYO-KÜLTÜREL BİR DEĞERLENDİRME	849

	<i>Nodirjon G'AFUROV, Shahnoza YO'LDOSHEVA.</i>	
106.	NAVOIY "XAMSA"SI VA RUMIY "NAYNOMA"SIDA "NAY" TIMSOLI	856
	<i>Noila ROXATALIYEVA.</i>	
107.	"DEVONA" VA "JUNUN" TUSHUNCHALARI TALQINI	861
	<i>Sema DÜLGAR.</i>	
108.	ŞAİR FÂTİMA HANIM VE KÜTAHYA MEVLEVÎHÂNESİNE ETKİLERİ	866
	<i>İrem ERDEM.</i>	
109.	ALİ ŞİR NEVAİ'NİN MUHAKEMETÜ'L-LUGATEYN ADLI ESERİNDE EŞANLAMLILIK	872
	<i>Dilfuza ISMOILOVA.</i>	
110.	"BİR AYOL HAYOTIDAN 24 SOAT" NOVELLASINING KOMPOZITSION TAHLILI	881
	<i>Beyza ÖZER.</i>	
111.	MÊKÂNDAN LÂMEKÂNA: ALİ ŞİR NEVAİ VE MEVLÂNÂ	888
	<i>Ahmet Berat COŞKUN.</i>	
112.	MUHÂKEMETÜ'L-LUGATEYN'DE GEÇEN İŞ/HAREKET BILDİREN FİİLLER VE BU FİİLLERİN KUZEYBATI/KIPÇAK TÜRK LEHÇELERİNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ	897
	<i>Aziz NORQULOV.</i>	
113.	"NASOYIM" PINJIDAGI UMR	910
	<i>Saodat FAYZIYEVA.</i>	
114.	JADID MATBUOTIDA NAVOIY IJODI TADQIQI	916
	<i>Jobir ISMATILLOYEV.</i>	
115.	MUNIS IJODIDA NAVOIY AN'ANALARI	924
	<i>Dovud XO'JAQULOV.</i>	
116.	NAVOIY VA RUMIY IJODIDA SABR TUSHUNCHASI	930
	<i>Nazokat G'OFUROVA.</i>	
117.	BİLGAMISH – BUYUK SHARQNING QADIM DURDONASI	934
	<i>Nargiza SHAMIYEVA, Jazira TULEGENOVA,</i>	
	<i>Nargiza XOLBOBOYEVA.</i>	
118.	COMPARATIVE STUDY OF MEANING EXPANSION AND NARROWING OF QUALITATIVE ADJECTIVES IN ENGLISH AND UZBEK	938
	<i>Go'zal OMONOVA.</i>	
119.	JALOLIDDIN RUMIY HIKOYALARIDA XULQ-ATVOR MASALASI	944
	<i>Madina TURSUNOVA.</i>	
120.	MARLO VA SHEKSPIR: IJODIY PARALLELLAR VA FARQLAR	949

121.	<i>Shodiya TURSUNALIYEVA.</i> "ABU RAYHON BERUNIY" DRAMASIDA FOJIAVIY VAZIYATLAR TALQINI	952
122.	<i>Gulzoda SAFAROVA.</i> ERKIN A'ZAMNING "ANOYINING JAYDARI OLMASI" HIKOYASIDA IDILLIYAVIYLIK	957
123.	<i>Nozima KARIMOVA.</i> YOVUZ BAHODIR O'G'LINING "YONAYOTGAN BUXORO" ROMANIDA TARIXIY HAQIQAT	964
124.	<i>Suhrobjon ZIYODOV.</i> YOSHLAR SHE'RIYATIDA NAVOIYGA MUROJAAT	970
125.	<i>Sherzod USMONOV.</i> ZEBO MIRZO SHE'RIYATIDA METAFORIK OBRAZLAR	977
126.	<i>Нармин БАБАЕВА.</i> ЭТИОЛОГИЧЕСКАЯ СЕМАНТИКА МИФОЛОГИЧЕСКИХ ОБРАЗОВ	983
127.	<i>Yüsra KARAÇA.</i> HZ. MEVLANA'NIN YOLU VE HAT SANATI	993
128.	<i>Lobar BERDIYEVA.</i> SHAVKAT RAHMON SHE'RIYATIDA RAMZIYLIK	999
129.	<i>Gulsevar MAMANOVA.</i> "YUSUF VA ZULAYHO": GENEZIS MASALASI	1006
130.	<i>Shahzoda VALIJONOVA.</i> NAVOIY E'TIROF ETGAN XAMSANAVIS	1014
131.	<i>Dilrabo HAYDAROVA.</i> O'ZBEK-TURK HIKOYALARIDA KOMIKLIK	1018
132.	<i>Saida DAVRONOVA.</i> ALISHER NAVOIY FAOLIYATINING O'ZBEKISTON KINOFOTOFONO MILLIY ARXIVI HUJJATLARIDA YORITILISHI	1022
133.	<i>Mirjalol SODIQOV.</i> "BUYUKLAR TUHFASI" – MUMTOZ ADABIYOT TARIXIGA DOIR TADQIQOT	1029
134.	<i>Muhayyo ISTAMOVA.</i> AYOL OBRAZI JOZIBASI	1036
135.	<i>Iroda ESHMURADOVA.</i> YANGI DARSLIKLAR HAQIDA	1041

136.	<i>Ruxsora UNAROVA.</i> AHMAD A'ZAM HIKOYALARIDA "JUMBOQ" TASVIRI	1048
137.	<i>Maftuna USMONOVA.</i> NAVOIYDA "SHOH" VA "GADO" TUSHUNCHALARI TALQINI	1052
138.	<i>Nigora TOSHMURODOVA.</i> FURQAT VA MA'RIFATPARVARLIK G'OYASI SHARIF YUSUPOV TALQINIDA	1057
139.	<i>Muxlisa ASHIRMATOVA.</i> NAVOIY VA RUMIY: MUSHTARAK DIDAKTIKA	1068
140.	<i>Dilnavoz NAJIMOVA.</i> MUMTOZ TURKIY ADABIYOTNI BOLALAR ONGIGA YETKAZISH AMALIYOTIGA DOIR	1074
141.	<i>Parvina NARZULLOYEVA.</i> XAMSA DOSTONLARIDA UCHRASHUV MOTIVINING O'RNI	1083
142.	<i>Roza QURBONOVA.</i> NAVOIY VA RUMIY ADABIY MEROSINING BOSHQA TILLARGA TARJIMASI VA CHET ELLARDA O'RGANILISHI	1090
143.	<i>Nigina FAYZULLAYEVA.</i> A.S.PUSHKIN VA F.M.DOSTOYEVSKIY ROMANLARIDA EPISTOLYAR JANRNING BADIY-ESTETIK FUNKSIYASI	1097
144.	<i>Ayşe ÖZTOKLU, Sümeyye ÇAĞLAR YILMAZ.</i> MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN RÛMÎ'NİN MESNEVÎ'SİNDE HZ. MUSA KISSASINDAN KESİTLER	1104

“OSHIQ-MA'SHUQA-RAQIB” OBRAZI GENEZISI

Annotatsiya: Maqolada “Oshiq-ma’shuqa-raqib” uchligining genezisi va adabiy-nazariy omillari haqida atroflicha fikr yuritilgan. Shuningdek, ilohiy manbalar, mif va milliy folklor na’munalarida “oshiq-ma’shuqa-raqib” obraz tizimi Sharq-islom ma’naviy muhitida shakllangan adabiyot, adabiy shakl va janrlar ilohiy manbalardan oziqlangani, to’yingani va sharqona mezonlarga asoslangani haqidagi nazariy tezis asosida fikr yuritilgan.

Kalit so’zlar: “oshiq-ma’shuqa-raqib” obrazi, ilohiy manbalar, mif, folklor na’munalari, uchrashuv, ayriliq, visol motivlari.

Abstract: The article provides a detailed discussion of the genesis and literary and theoretical factors of the triad “Lover-Mistress-Rival”. Also, the theoretical thesis that the image system “lover-mistress-rival” in divine sources, myths and examples of national folklore is based on the theoretical thesis that literature, literary forms and genres formed in the Eastern-Islamic spiritual environment are nourished and saturated by divine sources and are based on oriental criteria is considered.

Keywords: the image of “lover-mistress-rival”, divine sources, myths, folklore examples, meeting, separation, farewell motifs.

Kirish

Zamonaviy adabiyotshunoslikda adabiy-estetik hodisalarni ilohiy manbalarga tayanib talqin qilish tendensiyasi ko’zga tashlanmoqda. Xususan, adabiyotshunos A’zamxon Qozixo’ja “Qissa janrining xususiyatlari”¹ maqolasida qissa janrining kelib chiqishi va janrga xos xususiyatlarini belgilashda Qur’oni karimdagi Yusuf alayhissalom qissasini asos qilib oladi. Olima Umida Rasulova ham “XX asr o’zbek qissachiligi (poetik izlanishlar va taraqqiyot tamoyillari)”² nomli monografiyasida qissa janrining tarixiy asoslarini diniy qissalar bilan bog’lab tahlilga tortadi. Adabiyotshunoslikda bunday an’ana nafaqat muayyan janr tarixini aniqlashda, balki ob-raz-triada genezisini yoritishda ham ko’zga tashlanadi.

1 Қозихўжа А. Гар ортуқ сўз дедим... –Т.: Nurafshon business, 2021. – Б. 163.

2 Расулова У. XX аср ўзбек қиссачилиги (поэтик изланишлар ва тараққиёт тамойиллари). – Т.: “Qamar Media” нашриёти, 2020. – Б. 320.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Adabiyotshunos U.Jo'raqulovning "Qodiriy va roman tafakkuri" hamda "Alisher Navoiy "Xamsa"sida xronotop poetikasi" deb nomlangan tadqiqotlarida obraz-triada genezisi ilohiy manbalarda ekanini klassik dostonlar matni va badiiy konsepsiyasidan kelib chiqib asoslagan. Bu esa, nafaqat epik janrlar genezisi, ularning markazida turuvchi "oshiq-ma'shuqa-raqib" obrazining ilk asoslari ham ilohiy manbalarga borib bog'lanishi haqidagi asosli to'xtamga olib keladi. Negaki, "oshiq ma'shuqa-raqib" uchligi tub asoslari bashariyat tarixining ilk ibtidosi, ya'ni ilohiy kitoblarda kelgan (ilk syujet)ga Odam (a.s.), Momo Havvo va Iblis haqidagi ilohiy xabarga borib bog'lanadi. Ilohiy axborotda kelishicha, Odam (a.s.) ning yaratilishi va unga Momo Havvoni juft qilinishi, yer yuzida Ollohning xalifasi bo'lishdek oliy maqomning berilishi, Olloh barcha farishtalardan ustun ko'rib mukarram aylashi natijasida Iblisning ilk bor Olloh huzurida Odam (a.s.)ga hasad qilishi, mana shu uchlik yer yuziga tushirilganda abadul-abad o'zaro dushman bo'lishi, Odam avlodlari Olloh marhamatiga qayta erishishi uchun hidoyat yo'lga kirishi lozimligi haqida aniq ko'rsatma berilgan. Bu Qur'oni karimning "Baqara" surasi 30-oyatida shunday bayon qilinadi: "Odamga sajda qilingiz!" – deb buyurishimiz bilan ular sajda qildilar. Faqat Iblis bosh tortib, takabburlik qildi va kofirlardan bo'ldi"¹. Chunki Odam (a.s.)ga pokiza bir juft Momo Havvoning yaratilishi, "Lavhul-mahfuz"da bitilmish ilk uchrashuvlari, jannatda baxtiyor onlarni boshlaganlari Iblisning halovatini buzgandi. Odam (a.s.) va Momo Havvoning baxtiyor lahzalari uzoqqa bormadi, Iblis ularni Yaratgan izni bilan yo'ldan ozdirishga erishdi. Shundan so'ng, "Tushingiz!" hukmi yangradi.

Ayni shu lahzadan boshlab bashariyat olamiga Odam qadami yetdi va Odam avlodlari bilan Shayton o'rtasida abadiy konflikt boshlanib to qiyomatgacha davom etishi ma'lum bo'ldi. Adabiyotshunos U.Jo'raqulov ilohiy xabarda kelgan ayni uchlik keyinchalik adabiyotdagi an'anaviy uchlik obraziga asos bo'lganini ta'kidlaydi. "Voqean, "Qur'oni karim"ning "Baqara" surasi, 36-oyati

1 Qur'oni karim. Ma'no-larinin g tarjima va ta fsi ri. Tarjima va ta fsi r mu al li fi Shayx Abdu la zi z Ma n su r. – T.: Sa no -stan d art, 2021. – B. 6.

tarkibida keladigan: “Bir-biringizga dushmansiz”, degan Olloh kalomi, bevosita, Uning o‘zi tomonidan yaratilgan uch yaratiqqa – Odam (a.s), Momo Havvo va Iblisga qaratilgan edi. Keyinchalik Sharq adabiyotidagi oshiq-ma’shuqa-raqib uchligiga aynan shu voqea asos bo‘ldi”¹. Ayni uchlikning badiiy asarlarga ko‘chishiga sabab odamzotning ideal shaxslarga bo‘lgan intilishi bo‘ldi. Obraz-triada G‘arb adabiyotida ham, Sharq adabiyotida ham turli darajalarda qayta ishlandi. “Oshiq ma’shuqa-raqib” obrazi davrdan davrga, asardan asarga o‘tib, ijodkor konsepsiyasiga asosan ba’zi o‘zgarishlarga uchragan bo‘lsa ham, lekin obraz-triadaga xos muayyan xususiyatlarni o‘zida saqlab kelmoqda.

Natijalar

“Oshiq-ma’shuqa-raqib” obrazlarining ilk shakllanish va takomil jarayonlari, bizningcha, quyidagilarda ko‘rinadi: a) oshiqning ilk oliy ko‘rinishi insonning Yaratganga bo‘lgan ishq, uning ma’rifatiga oshuftalik holati, bu yo‘lda Iblisning to‘siq bo‘lishi namoyon bo‘ladi; b) mifda bu tizim spetsifikasi muayyan o‘zgarishga uchraydi, uchlik obrazlar funksiyasi murakkablashadi, ularda sintezlashuv, transformatsiyalashuv holatlari kuzatiladi; v) folklor na’munalari, xususan, eposda oshiq, xalq qahramoni, millat jonkuyari, oila boshi, millat otasi, millat onasi (millat sha’ni, oila nomusi)ning sevikli yori sifatida ko‘rinadi; g) mumtoz epik talqinda esa oshiq Haq jamoliga intiluvchi solik, ma’shuqa ma’rifat mansha’i, oshiqning Yaratganga yetishish yo‘lidagi vosita, oshiqning sevimli yori vazifasini bajaradi; d) ilohiy, folklor manbalari, hatto keyingi yozma romanlarda ham raqib oshiqni ma’shuqadan uzoqlashtiruvchi, oshiqqa qarshi ma’shuqaga talabgor, yovuzlik manbai sifatida keladi.

Ilohiy haqiqatlar unutilgan paytda uchlik tizimi ham miflashadi. Yunon mutafakkiri Arastu mifni “haqiqatdan xabar beruvchi yolg‘on”, degan fikrni aytadi. Zamonaviy o‘zbek adabiyotshunosligida mazkur masala yuzasidan bir qancha fikrlar bildirilgan. Masalan, adabiyotshunos U.Jo‘raqulov o‘zining qator tadqiqotlarida mif naqlning buzilgan shakli degan qat’iy xulosani ilgari suradi va ilmiy

1 Жўрақулов У. Назарий поэтика масалалари. Муаллиф. Жанр. Хронотоп. – Т.: Ф.Ғулом номидаги нашриётматбаа, 2015. – Б. 156.

asoslaydi. Folklorshunos Shomirza Turdimov ham keyinchalik shu fikrni davom ettirib, quyidagi fikrni ilgari suradi: “Mif manbasini “Ilohiy kalomlar”ga bog‘lab anglaymiz. Mif asl diniy ta’limot izdan chiqqan joydan boshlanadi”¹. Mif haqidagi yangicha fikrlar, nazariy xulosalarni muqoyasaviy usulda umumlashtiradigan bo‘lsak, keltirilgan mavjud fikr-xulosalarning barchasi birbirini davom ettiradi, to‘ldiradi. Demakki, mif ilohiy xabarlarining buzilishi, noto‘g‘ri talqin qilinishi natijasida kelib chiqqan. Ilohiy kitoblarda kelgan xabarlar naql buzilgan, to‘g‘ri ta’limot unutilgan johiliyat davrlarida o‘zgartirilgan. Umuman, mifga dinning buzilgan shakli deb qarash to‘g‘ri bo‘lishi bilan birga, mustaqillik davri o‘zbek adabiyotshunosligi yetib kelgan eng muhim xulosalardandir. Mifning vujudga kelishi haqidagi yangi xulosalarning tadqiqotimiz uchun muhim jihati shundaki, ilohiy kitoblardagi kabi mif va afsonalarda ham “oshiq-ma’shuqa-raqib” uchlik tizimi uchraydi. Dindagi axborotlarning buzilishi, o‘zgartirilishi, yolg‘onlarga o‘ralishi natijasida ayrim xalqlarning miflarida buzilgan shaklda kelishi, ayrim hollarda “oshiq-ma’shuqa-raqib” funksiyasining sintezlashuvi va transformatsiyalashuvi kuzatiladi. Mifologik manbalardagi uchlik tizimini quyidagi shakllarga ajratish mumkin: birinchi shaklida, “oshiq-ma’shuqa-raqib” uchlik tizimining mifologiyada bir butun holda ko‘rinishi. Bunda ilohiy xabarlardagi ayni uchlik faqat tizim sifatida o‘tadi va ularning atrofida muayyan voqealar kechadi, “oshiq-ma’shuqa-raqib” obrazlarining yo‘li tutashadi; ikkinchi shaklida, “oshiq-ma’shuqa-raqib” obrazi alohida-alohida kelishi: ilohiy xabarlardagi biz yuqorida ko‘rib o‘tgan Odam (a.s.), Momo Havvo va Iblis xususiyatlari alohida-alohida mifologik obrazlarda aks etishi va ularning yo‘li kesishmasdan, o‘z doirasida harakatlanishi; uchinchi shaklida, bitta obrazda ham oshiq, ham ma’shuqa yoki raqibning xususiyatlari birgalikda namoyon bo‘lishi; to‘rtinchi shaklida oshiq yoki ma’shuqa yo raqib tusini o‘zgartiradi.

Muhokama

Keyinchalik mazkur uchlik tizimi xalq qissalari va dostonlarida kanonlashib epik ko‘lamdorligi oshib borganini ko‘ramiz. Epos

janrining spetsifikasiga nazar tashlaydigan bo'lsak, eng bo'rtib ko'rinadigan jihat, aynan milliylikning aks etishida namoyon bo'ladi. Rus olimi M.Baxtin fikricha, epos dunyosi "ota-bobolar" va bobokalonlar", "birinchilar" va "eng yaxshilar" dunyosidir¹. Demak, xalqning eng yaxshi ideali sifatida ota-bobolar o'tmishi turadi. Ya'ni: "Epik o'tmishni o'zgartirish, qayta idrok etish, qayta baholash mumkin emas. Bir so'z bilan aytganda, eposning aytuvchisi va tinglovchisi mutloq o'tmish kishilari, ular boshdan kechirgan voqelik bilan muloqotga kirishar ekan, unga ideal sifatida qaraydi, uni o'z zamonasi, shu zamona kishilari bilan solishtiradi. Bu jarayonda esa epos voqeligi va qahramonlarini emas, o'z-o'zini qayta idrok etadi, baholaydi"². Epos bevosita millat taqdiri bilan bog'liq ekan, "oshiq-ma'shuqaraqib" obrazlari shu maqsadga ko'ra asar markaziga qo'yiladi. Haqiqatan ham, eposlarda kelgan oshiq millat qahramoni sifatida uchlik tizimining asosiy o'rinida turadi. Uchlik tizimining mukammal tasviri "Alpomish"da ko'rinadi. Chunki bu tizimga xos bo'lgan ilk uchrashuv va sevib qolish, ayriliqda kechgan iztirobli onlar, oshiqning qaytishi, yana sevishtanlarning visolga erishuvi kabi masalalar bir tizim sifatida, aynan, "Alpomish" dostonida mukammal aks etgan. Millat taqdiri Alpomish obrazida millatni himoya qilish bilan bog'langan bo'lsa, Barchinoyda qalmoq yurtida o'ziga qo'shib millatni ham qul qilmaslik, Kashal yurtidagi ildiz otgan johillik qo'lida xalq ma'naviyatini o'ldirmaslik, Surxayil kampir, Ko'kaldosh, O'ltontoz, Qalmoqshoh kabilarda esa hiyla bilan nafaqat oshiqni yengish, millat kelajagiga ham to'siq bo'lish, bo'ysundirish, xalq birdamligiga nifoq solishda ko'rinadi. Epos dunyosiga ko'chgan raqiblar millatga qarshi qo'yilishi, millatni parokanda qilish, yo'q qilishga qaratilgan kuch sifatida maydonga chiqadi.

Xulosa

1. "Oshiq-ma'shuqaraqib" obrazlari genezisida Odam alayhis-salom, Momo Havvo va Iblis haqidagi ilohiy axborot turadi.

1 Бахтин М. Романда замон ва хронотоп шакллари (Рус тилидан У. Жўрақулов таржимаси). – Т.: Akademnashr, 2015. – Б.18.

2 Жўрақулов У. Назарий поэтика масалалари. Муаллиф. Жанр. Хронотоп. – Т.: Ф.Ғулом номидаги нашриётматбаа ижодий уйи, 2015. – Б.83

Mazkur ilohiy xabardagi ayni uchlik keyinchalik adabiyotdagi an'anaviy obrazga: "oshiq-ma'shuqa-raqib" uchligiga asos bo'ldi. Odam (a.s) va Havvo onamizning Olloh huzurida, jannatdagi saodatli onlari "ilk uchrashuv", gunohi sabab yer yuzining turli tomonlariga tushirilgach "ayriliq" va nihoyat bashariyat olamida ne mashaqqatlar bilan bir-birini topgach "visol" onlarini boshdan kechirishdi. Ayni syujet obraz-triadaning keyingi davr adabiyotiga poetik an'ana tarzida davom etishi, estetik mohiyat kasb etishi, janrdan janrga takomillashib, ijtimoiylashib, milliylashib borishini ta'min etgan.

2. "Oshiq-ma'shuqa-raqib" obraz tizimi ilohiy haqiqatlar unutilgan johiliyat davrlariga kelib miflashdi. Ya'ni, mifologik manbalarda ayni tizim buzildi, funksiyalari o'zgardi, o'zining individual xususiyatlarini yo'qotdi, syujet vaobrazlar tartibi o'zgardi. Oshiq, ma'shuqa o'zining asl maqsadidan chalg'idi, ularning nazari tamomila boshqa obyektlarga qaratildi. 3. "Oshiq-ma'shuqa-raqib" uchlik tizimi xalq og'zaki ijodiga oid janr na'munalariga mifologik manbalardan ko'chib o'tdi. Xususan, ertak, xalq qissalari va eposlarda mazkur uchlik tizimi poetik takomillashuv yo'lini bosib o'tdi. Xalq eposlarida "oshiq-ma'shuqa-raqib" uchlik tizimi bir qadar kanonlashib, o'zining asl manbasiga yaqinlashdi. Ilohiy va mifologik manbalardagi "oshiq-ma'shuqaraqib" tizimiga xos xususiyatlarni o'zida jamlab, sintetik xarakter kasb etadi. Eposlardagi "oshiq-ma'shuqa-raqib" obrazlari milliylashib, oshiq-millat qahramoniga, ma'shuqa-millat onasiga, raqib-millat dushmaniga aylandi.

Adabiyotlar

1. Жўрақулов У. Назарий поэтика масалалари. Муаллиф. Жанр. Хронотоп. – Т.: Ғ.Ғулом номидаги нашриёт матбаа, 2015. – Б. 360.
2. Бахтин М. Романда замон ва хронотоп шакллари (рус тилидан У. Жўрақулов таржимаси). – Т.: Akademnashr, 2015. – Б. 360.
3. Қозихўжа А. Гар ортуқ сўз дедим... – Т.: Nurafshon business, 2021. – Б. 320.
4. Қуръони карим. Маъноларининг таржима ва тафсири.

Таржима ва тафсир муаллифи шайх Абдулазиз Мансур. – Т.: Сано-стандарт, 2021. – Б. 860.

5. Расулова У. XX аср ўзбек қиссачилиги (поэтик изланишлар ва тараққиёт тамойиллари). – Т.: Qamar media, 2020. – Б. 320.

6. Турдимов Ш. Фольклор сабоқлари. // Халқ сўзи. 2021. № 140.